

UDK 39 (497.5
Slavonija)
Pregledni rad
Primljen 10. 11. 2013.
Prihvaćen 8. 4. 2014.

IRENA MIKAJEVIĆ
irena.mikajevic@gmail.com

KORIZMENO-USKRSNI OBIČAJI U BANOVcima¹

Rad se temelji na građi prikupljenoj terenskim istraživanjem vlastite obiteljske tradicije tijekom 2012. godine prema pričanju mojih baka Mande Mikajević i Kate Čosić. Cilj je rada upozoriti na važnost običaja u obitelji, koji ovim istraživanjem ostaju idućim naraštajima trajni zapis uspomena na obiteljsku tradiciju. Iz opisa i analize uočljivo je prožimanje običaja i svakodnevnoga života kazivačica, koje su o njima, počevši priču od svojega djetinjstva pa sve do danas, govorile isključivo prema svojim sjećanjima. Stoga su u radu vidljive dvije vremenske razine, nekadašnja, pretežno emotivna i topla, i današnja uronjena u svakidašnjicu. Tako se opisom i usporedbom nekadašnje i današnje tradicije u pojedinim tekstovima može primijetiti blagi sentimentalni žal za minulim vremenima.

Uz istraživanje i opis korizmeno-uskrasnih običaja na području Banovaca rad donosi i njihova tumačenja te promjene značenja tijekom vremena. Na primjeru obiteljske tradicije, kao u etnološkoj studiji primjera, u brojnim detaljima, potvrdama i sjećanjima iščitavaju se običaji na širem zemljopisnom području, u Posavini. Razdoblje na koje se odnosi opis pripada 20. stoljeću. Posebna pozornost pridaje se tumačenju pučke pobožnosti te interpretaciji apotropejskih obreda, čiji je cilj zaštita i odvratanje zlih sila od ljudi, domova i *blaga*, doprinos ljepoti i zdravlju, povećanje uroda i liječenje bolesti.

Ključne riječi: Banovci, korizmeno-uskrasni običaji, obiteljska tradicija, pučka pobožnost, vjerovanja

¹ Izvorni tekst ovoga rada nastao je u sklopu diplomskoga rada pod naslovom *Godišnji običaji u mojoj obitelji; tradicija nekad i danas* pod mentorstvom prof. dr. sc. Ljiljane Marks.

1. Uvod

U radu će se opisati i analizirati običaji tijekom korizmenoga i uskrsnoga razdoblja na području Banovaca u općini Bebrina, koja je smještena u središnjem južnom dijelu Brodsko-posavske županije uz rijeku Savu. Nakon poklada nastupa korizmeno razdoblje tijekom kojega se ljudi pripremaju za veliki katolički blagdan – Uskrs pridržavanjem posebnih propisa o jelu, odijevanju i ponašanju. Navedeno se može iščitati primjerice u pridržavanju posta i nemrsa, nošenju skromnije i korotne odjeće, suzdržavanju od pjesme i plesa, zbog čega korizma nije bila omiljeno doba godine. Korizmeno razdoblje prožeto je mnogim pučkim pobožnostima: odlaskom na križni put, molitvom i godišnjom ispovijedi, koje su se najviše odrazile u danima Svetoga trodnevlja. Osim tumačenja pučke pobožnosti na primjeru mnogih običaja unutar korizmenoga i uskrsnoga razdoblja iščitava se i njihovo apotropijsko značenje.

Cjelokupnomu istraživanju uvelike su pridonijele susretljive drage govornice, baka Manda Mikajević i Kata Ćosić. Ispitivanje kazivačica obavljeno je pojedinačno pomoću upitnice sastavljene po uzoru na etnološke izvore koji se navode u popisu literature.² Uspoređujući stariju i noviju tradiciju, kazivačice su o običajima govorile na temelju sjećanja iz svojega djetinjstva i mladosti, zatim iz godina bivše socijalističke države te u današnje vrijeme, a sve uz pomoć obiteljskih fotografija. Pritom je značajno spomenuti da su obje bile izvrsne kazivačice. Razgovori s kazivačicama nisu snimani već su izravno zapisani na osobnom računalu bez intervencije u autorski iskaz, a odnose se na vremenski slijed više od pola stoljeća.

2. Obilježja korizme

Razdoblje između zime i proljeća obilježeno je običajima koji se odnose na poklade. One su pomične i ovise o Uskrsu koji je uvijek prve proletne nedjelje poslije punoga mjeseca. Najčešće traju oko tri tjedna, točnije od Sveta tri kralja do pokladnoga utorka, kada započinje korizma. U tom razdoblju popuštaju društvene norme te su dopuštene različite ludorije i neobična ponašanja. Na posljednji dan ludovanja ponoćno bi zvono simbolično označilo kraj poklada i najavilo početak korizmenoga razdoblja, koje u na-

² Upitnica sadrži oko dvjesto pitanja koja se odnose na običaje tijekom korizmenoga i uskrsnoga razdoblja u Banovcima.

rodu nije bilo osobito omiljeno, što potvrđuju i sljedeća pjesma, koje navodi kazivačica Manda:

*„Prošle poklade zlo te spopade, nema mrsa do Uskrsa.
Jao, jade odoše poklade, ionako mi nestalo pomade.“*

Korizma ili četrdesetnica započinje na Čistu srijedu ili Pepelnicu i čini razdoblje tijekom kojega se ljudi pripremaju za nadolazeći Uskrs pridržavanjem posebnih propisa o jelu, odijevanju i ponašanju. To je ujedno i vrijeme ozbiljnosti, čišćenja, pokajništva, molitve, veće pobožnosti, pripreme i pokore u kojem je bio zabranjen svaki oblik zabave i veselja. Na taj se dan u crkvi izvodi obred posipanja pepelom prigodom kojega svećenik izgovara: „Sjeti se čovječe da si prah i da ćeš se u prah pretvoriti.“ Istoga se dana obavljalo i čišćenje posuđa iskuhavanjem u *lugu* kako bi se uklonili tragovi mesne hrane, „pri čemu u korištenju pepela ne bismo smjeli vidjeti samo utjecaj crkvenoga pepeljenja, nego i stvarni učinak pepela pri čišćenju“ (Čapo Žmegač 1997: 31). Naime, posuđe, ali i odjeću, čistile su pepelom nekada davno i bake kazivačice jer drugoga načina čišćenja i pranja nije bilo. Korizmu čini ukupno šest nedjelja i svaka ima svoje ime. Prva se korizmena nedjelja zove Čista, druga je Pačista, treća Bezimena, četvrta Sredoposna, peta Gluha, a šesta je nedjelja ujedno i Cvjetnica. O nazivima i značenju korizmenih tjedana govori kazivačica Kata:

„Prva je Čista nedilja da se očisti sve od poklada, da se više ne jede meso što se jelo do poklada. Od ponoći na poklade se više ne jede meso. Pačista da se posti utorak i petak. Bezimena da se ide svaki petak na križni put. Sredoposna su bili kvatreni postovi, ograničeni su, srijeda, petak i subota, a ko si uzme za kaku nakanu more i čitavu nedilju. Na Gluvu nedilju je Isus umro u glušici, nije već znao za sebe. Zavijen je u crno, a raspela se prekrivaju sa ljubičastim ili crnim tkaninama.“

Na Cvjetnicu, posljednju korizmenu nedjelju kojom ujedno započinje Veliki tjedan, nosile bi se grančice drijenka, češljuge i cica-mace na blagoslov u župnu crkvu sv. Marije Magdalene u Bebrini. Pripremu grančica za nedjeljni blagoslov nekad i danas opisuje kazivačica Manda:

„Na Cvjetnicu u jedanajst sati mi imamo misu. Čita se Muka Isusova i bude posvećenje grančica. Svi koji su išli na misu, žene i djeca nose grančicu, muški zaista rijetko kada. U subotu se pripreme grančice ili u bašči ili u polju. Drinak bude u bašči i cica-maca isto u bašči. One se svežu pantličicom crven-bijeli-plavi, dvije, tri grančice drinka i dvije tri grančice cica-mace i češljuge. To je bilo skromno. To su grančice iz svoje bašče, a maslinove

grančice se dobiju. Donese svećenik maslinovu grančicu na oltar i ostavi se po kunu lemojzina. To je nešto novo. Toga kod nas nije bilo prije. Ko ima masline kod nas? Nije se kupovalo, nosilo se što se imalo.“

Blagoslovljene domaće grančice čuvale bi se tijekom cijele godine na posebnom mjestu u kući. Nakon dolaska sa svečane mise postavile bi se na prozor ili poviše ulaznih vrata, a kada bi uvenule, nisu se smjele bacati već bi se morale spaliti, o čemu svjedoči kazivačica Manda:

„Vjerovalo se da blagoslovljene grančice štite. Blagoslovljeno je i posvećeno je pa se čuva, ne baca se. Ako se presuše i pojdu krvat, zapale se. Tako se postupalo sa svime blagoslovljenim, nije se smjelo bacat već se spali.“

Na taj bi se dan ujedno održala i procesija križnoga puta duga i do deset kilometara, koja je išla kroz sela općine: Kute, Bebrinu, Banovce i Dubočac. Važno je pritom istaknuti da je svaka kapelica označavala jednu postaju križnoga puta ispred koje bi se zapalila svijeća i izgovorila molitva. Općenito, svako selo unutar bebrinske župe, osim u samom selu, ima i izvan sela kapelicu s raspelom te slikom ili kipom nekoga sveca. Tako su na području sela Banovaca smještene ukupno tri kapelice. Prva se kapelica imenom sv. Ana (sl. 1) nalazi nedaleko od samoga ulaska u selo, druga pod imenom sv. Kristofora (sl. 2) dio je crkvenoga područja, dok je zadnja kapelica sv. Nedilje (sl. 3) smještena blizu susjednoga sela Dubočac. Nakon jutarnje mise u selu Kutu procesija bi krenula prema župnoj crkvi sv. Marije Magdalene, gdje bi se za vrijeme svečane mise obavio blagoslov grančica. O pobožnosti križnoga puta na spomen Kristove muke kroz navedena sela rado govori kazivačica Kata:

„Križni put je bio na Cvjetnicu. Skupe se iz sviju sela, svi koji žele zavjet. U Kutima u osam sati bude misa i ide se odatle pješke do Bebrine. Velika bebrinska crkva bude puna jer su iz sviju sela došli hodočasnici. Onda su stajali kod svake kapelice, svagdi se ostavila pred njom velika svijeća u staklu. Onda se krenilo prema Banovcima. Na početku Banovaca ima lijepa kapelica Sveta Ana i tudi se stane. Ostavi se svijeća, svećenik izmoli molitvu i otpjevaju pjesmu i moli se križni put. Jedna slika, jedno stajalište kod svake kapelice. Onda se dojde u Banovce u crkvu i tu se izmoli jedno stajalište koje dolazi i pjesma koja je po stajalištu. Zatim se ide u banovački dom na odmor. Banovačke žene pripreme: kolače, pite, sendviće, sokove, grickalice kojekake tako da budu sat vremena. Onda se svi pokupe i krenu dalje kroz Banovce do kraja iduće kapelice. Ta je kapelica Sveta Nedilja i tu se izmoli jedno stajalište i ostavi trobojnica svijeća. Kod te kapelice na raskrižju prema Dubočcu čekaju narod iz Šumeća i Zbjega u procesiji pješ-

ke i tu se svi sastanemo. Mi ovdle i Dubočani čekaju sa ova dva sela, velika kolona, puno svita bude. Dođe procesija Dubočana i dočekaju sa pjesmom Moj Isuse raskriljujem tebi ruke da se sjetiš svoga križa svoje muke i onda one private pjevati za Dubočac. Imaju sve ispisano, svećenik je napisao šta će sve pjevat. Onda su stigli u Dubočac, tu ima još jedna kapelica. Sedam žalosti pjevaju pred kapelicom u Dubočcu, O Marijo majko mila, sedam sveti žalosti. Zatim krenu u crkvu svetog Mihajla Arkandela i tu bude zadnja misa i izmoli se čitav križni put po stajalištima i već bude kasno u noć. Na rastanku ide kući svako kako zna. Po nekog se dojde, nekog neko odveze, ali veliki križni put pješačenja do deset kilometara. Putem se svuda moli i pjeva. To je župljanski zavjet i svi koji žele doći iz obližnji sela.“

Sl. 1. Kapelica sv. Ane, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Korizmeno je razdoblje bilo prožeto mnogim pučkim pobožnostima: odlaskom na križni put, molitvom i godišnjom ispovijedi, koje su se najviše odrazile u danima Svetoga trodnevlja. Prema riječima kazivačice Mande vidljiva je razlika štovanja pobožnosti križnoga puta nekad i danas:

„Mi smo trebali ići i išli puno, sada ide ko oće. Korizma je stanje pomirenja, ali danas se malo održava. Rijetko tko ide. Križni put u korizmi bude petkom i nediljom i vode ga krizmenici. Prije se više to poštovalo. Sad ni nediljom nema na križnom putu ljudi.“

Sl. 2. Crkva Isusovo Preobraženje i kapelica sv. Kristofora, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Jedna od važnih odrednica korizmenoga razdoblja sastojala se u pridržavanju propisanoga posta i nemrsa kao pokori i pripravi za Uskrs. Nemrs označava suzdržavanje od namirnica mesnoga porijekla, dok je post uključivao uzimanje samo jednoga potpunoga obroka dnevno, a kao osnovne korizmene namirnice ističu se krumpir, kupus i grah. Danas su glede toga promjene itekako vidljive, ističe kazivačica Manda. O posnom jelovniku i njegovu pridržavanju nekad i danas doznajemo iz njezine priče:

„Kroz korizmu je svaki petak bio post kod nas. Petak je obavezan i sada. Ne jest meso preko cijele godine. Samo što se malo tko pridržava toga. Djeca do dvanajst godina ne moraju tobože postiti i stari priko sedamdeset

godina. Za post četrdeset dana to mora biti izabrano čeljade, ne može to svatko. Odricanje preko korizme; neće pit kavu, neće pušit, kako si ko odabere, a ima ko ništa ne odabere. Za post bi se peko krompir u gaćama. Al sad im više nije interesantan krompir. Sad peku ribu i to im je post kad se najedu ribe. Nemrs je kad se kuva varivo, al na ulju. Ne postiš, al ne mrsiš. Danas se toliko ne poštuje post. Ako se posti, posti se do podne, al se navečer najede svačeg. Ne more izdržat, neće imat pokore. Danas sve manje ljudi poštiva korizmu. Nije se jelo meso i tako bi se uštedilo. Onda nije bilo mesa svaki dan, nedjeljom da imaš. Znalo se kad se jede. Danas se jede svaki dan.“

Sl. 3. Kapelica sv. Nedilje, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

S obzirom na nošenje skromnije i korotne odjeće i suzdržavanja od mesa, a posebno od pjesme i plesa, korizma nije bila omiljeno doba godine. Ipak, raznovrsne igre među mladima u tom razdoblju nije nedostajalo, ističe kazivačica Kata navodeći nekoliko igara iz svoga djetinjstva i mladosti:

„Poslje križnog puta pred crkvom bi igrali parićak, lovi trećeg, prstenak i topograd. To su bile igre u adventu i korizmi. Nije bilo svirke ni svatovi. Kad se igra parićak, sjede svi u redu. Jedan ima šibu i ide od jednog do drugog i pita oće njega za para. Ako ta cura kaže da neće, on joj da dvi packe šibom. Mora pružit jednu pa drugu ruku. Onda ide dalje, bira si drugu. Ako

se ona složi, ona dade tom dečku dvi packe i on sjede na njeno mjesto, a ona onda ima šibu i bira sebi druga. Ako upre šibom toga druga, a on pristane odma, onda njoj da dvi packe, jer nije tjeo da primi packe već ju je odma poslušo i dao njoj dvi packe i uzeo šibu, a onda bi sjela na njegovo mjesto i tako išo parić. Igrali bi i prstenak. Sjedi se na klupi, tu su poslagani momci i djevojke i svi drže sklopite ruke. I jedan nosi iz med sklopitih ruku prsten i ide od jedne do druge djevojke preko ruku sklopitih. Ne smije niko otvoriti ruku da se vidi u kog je prsten. Za njim ide drugi momak i pogada u kog bi bio prsten i svako otvori ruku i nema ga. Ako dojde do te djevojke koja ima prsten, onda ga on uzme i ide ispočetka. Ako ne pogodi, onda djevojka se digne i tako prsten daje samo muškima. I ostavi prsten kome oće i ide dalje i ne zna se koga je dobio osim nje. Opet ide momak i traži ga. Ako ne najde, ona ide iznova, ako najde onda, poljubi ju i sjedne na njeno mjesto. I tako ide dalje.“

3. Dani Velikoga tjedna

Ponedjeljak i utorak bili su posljednji dani pred Sveto trodnevlje određeni za obavljanje svih poslova, poljskih i ručnih. Na Veliku srijedu, u narodu zvanu još i „vrtičava srida jer se Isus u muki zavrteo, ne rade se ručni radovi. Peru se prozori, firange, peku se kolači i sve što se ne vrti“, napominje kazivačica Kata. Razdoblje Svetoga trodnevlja koje je započinjalo Velikim četvrtkom obilježeno je mnogim pobožnostima. Na taj su se dan nakon ispovijedi i svečane mise *rušili* oltari, *okretali* svijećnjaci, a hostija bi se prenosila iz velikoga svetohraništa u drugo pri čemu bi ono prvo ostalo otvoreno. Kada bi svećenik zapjevao *Slava Bogu na visini*, zazvonila bi zvona u svim selima u župi, koja bi se potom zavezala i oglasila tek u trenutku uskrsnuća na Veliku subotu. U tim bi se danima umjesto zvona upotrijebila *klepetaljka*, odnosno čegrtaljka, koju kazivačica Manda opisuje ovako: „To je bilo drveno, od obične daščice jedan metar visoko. Lakirano da crvica ne bi pojela. Rukom se vrtilo i ono čegrtla, lupa u daske i čuje se daleko. Vrte dečki ili bude zvonar. Označava podne, Zdravomariju i kad treba ić na misu.“

Poslije mise kod oltara bi se postavljao Isusov grob koji su uređivale djevojke i žene postavljajući oko groba svijeće i raznovrsno cvijeće (sl. 4). Posebna počast u selu tijekom Svetoga trodnevlja bilo je čuvanje Isusova groba, što i dan-danas čine mjesni vatrogasci odjeveni u svoje odore.

Na sljedeći dan Svetoga trodnevlja bili su zabranjeni svi teški poslovi poput obrađivanja zemlje što se tumačilo kao povreda. U skladu s tim stari bi često govorili „da zemlju ne valja dirati jer u njoj počiva Isus“ (Čapo Žmegač 1997: 72), stoga bi se taj dan provodio u najdubljoj poniznosti, molitvi i promišljanju o grijehu i spasu duše uz Isusov grob. Važno je pritom istaknuti da su na taj dan crkvene pobožnosti bile osobito izražene. Po završetku križnoga puta i crkvenoga obreda oko Kristova groba okupili bi se vjernici i pjevali *Gospin plač*, nakon čega bi se u potpunoj skrušenosti i tišini napuštala crkva. Tada bi u crkvu ulazili čuvari Kristova groba odjeveni u vatrogasne odore. Osim crkvenih pobožnosti kao jedna od glavnih značajki Velikoga petka ističe se i zapovjedani post. U prošlosti se velika pozornost pridavala poštivanju tišine u danima Svetoga trodnevlja. Međutim, taj je običaj pod utjecajem modernoga doba među današnjom populacijom izgubio svoje prvobitno značenje, što najbolje oslikava priča kazivačice Mande:

„Prije se više poštivalo. Danas je drugačije. Prave se zabave, mladi odaju po zabavama. Mi kad zvoni Zdravomarija, svaka cura u svoju avliju. Danas idu mladi svuda, ne poštuje se šutnja. Danas puštaju glazbu i na Veliki petak, i rade televizori, nitko ne obraća pažnju. Prije se više i molilo. Danas nitko ništa ne poštiva, malo stariji to još čine, mladima je svejedno. Idu na krizmu ne znaju Očenaš.“

Na Veliki petak u spomen Kristove muke bojila bi se jaja, a na temelju toga stvorena je legenda, koja prema riječima kazivačice Kate glasi ovako:

„Jaja se farbaju, jer kad je Isus visio na križu onda su mu Židovi davali ocat, al nije to pio. Onda su mu donili korpu jaja i dali djeci da bacaju na Isusa. Svako dijete koje je uzelo jaje postalo je obojeno i svidjelo im se, i nisu djeca tjela bacati jaja na Isusa. Zato se danas jaja šaraju na Veliki petak i daju rodbini i Isusovom grobu.“

Kao znak zahvalnosti za muku te za sreću živadi Isusovu su se grobu u prošlosti nosila i guščja jaja. Danas je taj običaj većinom zaboravljen te se pretežno donosi novac, odnosno *lemojzina*.

Što se tiče bojenja i tehnike ukrašavanja jaja, postoji nekoliko različitih načina. Dok se danas za bojenje jaja pretežno koriste kupovne boje i naljepnice (sl. 5), u prošlosti su se jaja većinom bojila prirodnim bojama dobivenim od cikle (ljubičasta), lukovine (crvenkasto-smeđa) ili kore od *iovine* (bordo). Međutim, jaja su se ponekad bojila i kupljenim bojama, a jedna od takvih bila je i *tintoblaj*³. O spomenutoj tehnici i načinu upotrebe govori kazivačica Manda:

³ Tintenblaj *reg. zast.* vrsta olovke čije je srce masno, a u dodiru s vodom oslobađa tintu; tintana olovka, kopirštift, njem. Tintenbleistift (Anić – Goldstein 2000: 1315).

Sl. 4. Isusov grob, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

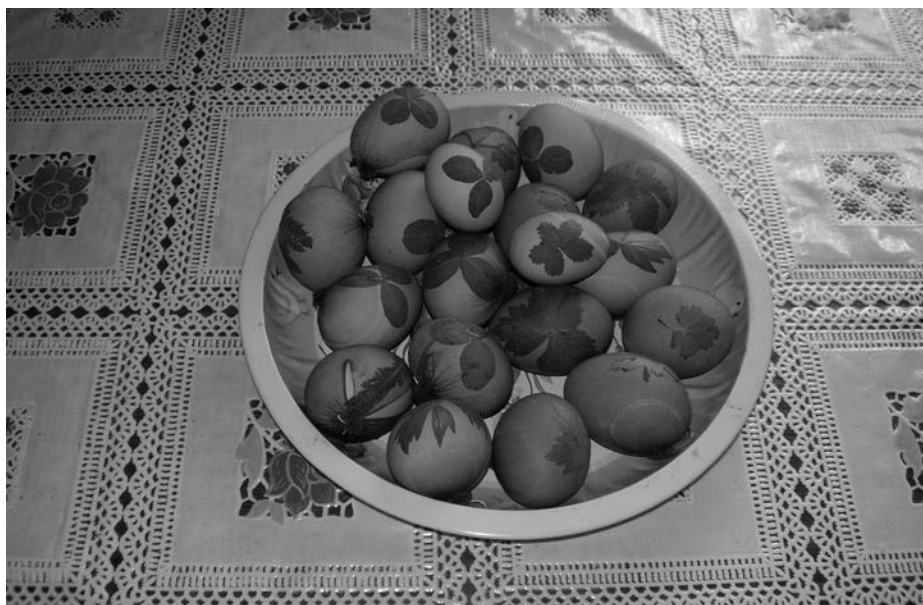
„Kupi se boja i proreže se nožem i izvadi se srce. Onda se meti u mlaku vodu i to bi prenoćilo. Sutra se stavi prokuvat i metim u to jaja, prokuvaju se i ostanu ljubičasta. Moja mama nikad nije u tintoblaju bojala. Onda se je kupovala boja, ali je bila skupa. Većinom se bojalo sa lukom.“

Osim bojenjem jaja su se ukrašavala izradom različitih ornamenata među kojima se ističe preslikavanje lišća i cvijeća na ljusku jajeta (sl. 6 a, b, c), a prema riječima kazivačice Mande ono se obavljalo na ovaj način:

„Nakupimo ljuske od crvenog luka, pofurimo ih vrelom vodom u loncu da bude boja. Furi se dan prije navečer ili ujutro. Popodne stavimo grijati i u vruće stavimo prethodno kuvana jaja. U bašči i ispred kuće nabereemo raznog lišća, list djeteline, list maslačka. Na jaje stavimo list i pokrijemo sa najlon čarapom, pravo ritke trebaju bit i zavežemo sa koncem da bi ostala slika. Ta jaja stavimo u posudu s ljuskama od luka i sat vremena kuvamo na slabijoj vatri. Ovisno kaku boju želimo, toliko dugo kuvamo. Jaja bi bila žute boje, a ako se više ljuska meti, bude i kaveno. Povadimo i kad se malo

Sl. 5. Uskrсна košarica ukrašena na moderan način, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Sl. 6a. Pripremljena jaja za ukrašavanje, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

oladi, skidamo čarape i travu. Na mjestu di je bio list ostane slika, šara. Da bi jaja bila sjajna, premazala su se slaninom. Farba nije ništa, u luku je prirodno. Jaja kojekake farbe u kesicama nisu primala, ne bi ostala boja. Danas kupe slike pa navuku i metnu u vruću vodu. Tako je najlakše.“

U prošlosti su se uskrсна jaja ukrašavala i različitim sličicama koje su se crtale na papiriće, a potom preslikavale na jaja. Takav način ukrašavanja kazivačica Kata opisuje ovako:

„Bake su znale na papiriće crtati ukras. Na kupljeni papirić od maramice se sa temperama slikalo. Crtala se: srceta, točice, ružičice, zvizdice, trobojnice, zastavice, sveci, sveti Đura, sveti Antun. Onda bi umotale jaja u taj papirić i stavljale kuvati. Ta bi se boja primila na bilo jaje i tako bi osto taj ukras. Onda bi se jaje izvadilo da se malo suši jer bi se malo primazalo sa slaninom samo kad je suho, jer ako je vlažno, umrlja se, boje se pomišaju. Bake su svašta znale bez škole. Sad se sve radi drugačije. Niko ništa više ne vjeruje. Još i danas radim sve te poslove.“

Sl. 6b. Kuhanje jaja u lukovini, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Sl. 6c. Uskrсна jaja ukrašena preslikavanjem lišća na ljusku jajeta, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Kao sljedeća tehnika ističe se ukrašavanje jaja voskom, koje je zahtijevalo posebnu vještinu ruku. Otopljeni bi se vosak na jaje nanosio olovkom bez *srceta* ili pomoću suhe trave konjogriz prethodno dobro zaoštrene, kojima bi se crtale ruže i ljubičice. Osim crteža pisanice su krasili i natpisi, koji su uglavnom bili religijskoga sadržaja poput *Sretan Uskrs* ili *Aleluja*. Prilikom takva načina ukrašavanja koristila bi se kiselina *salzgajz*⁴ pomoću koje bi se školskim perom ispisivali spomenuti natpisi, a na mjestu gdje je kiselina izgrizla boju, slova bi postala bijela. Nekada su se uskrсна jaja ukrašavala i pomoću *tintoblaja*, prisjeća se kazivačica Kata govoreći:

„Tintoblaj je bila ko olovka. Imala je srce ljubičasto. Ako bi se močilo malo u vodu, bilo je ljubičasto, bolje od tinte. Na mokro vruće kuvano jaje bi se pisalo i ostalo ljubičasto, samo na mokro. Na običnom papiru piše ko olovka, a kad se pokvasi, piše ljubičasto. Dečki bi išli navečer na svibanjsko večernje⁵. Onda bi išli dečki za curama i da se rukuju pošarali su pokvašenom tintom ruke.“

⁴ Njem. die Salzsäure - solna kiselina (Uroić – Hurm 1993: 680).

⁵ Marijanska pobožnost (Gospina krunica i litanije).

Sl. 7. Uskršno drveće, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Danas je vrlo čest oblik ukrašavanja ispuhanih jaja heklanjem pomoću sheme, koja su zatim poslužila kao dar ili kućni ukras (sl. 7).

Nekada se za Uskrs *farbalo* dvadeset do trideset jaja jer su bile velike obitelji, dok ih se danas mnogo manje priprema. Važno je pritom istaknuti da je bojenje i ukrašavanje pisanica oduvijek bio isključivo ženski posao. Jasna Čapo Žmegač u svojoj knjizi *Hrvatski uskrсни običaji* spominje tri namjene pisanica, koje su vidljive i na ovom području. Naime, uskrсна su jaja služila kao poklon ili ukras u kući te za igru. Kao jedina igra s uskršnjim jajima u ovom kraju spominje se tzv. *tucanje* u kojoj su sudjelovala pretežno djeca, ali i mladi. O toj igri i uskršnjom veselju govori kazivačica Kata na temelju svoga sjećanja iz djetinjstva i mladosti:

„Na Uskrs je kolo na sokaku i nosila se jaja umotana u maramicu šlinganu jer je svaka cura znala šlingat, a dečki nosili pomorandžu i onda bi se tucali na sokaku. Neko bi pojeo, neko je bacio, neko imo drveno pa bi privario. I u no doba stari su znali praviti drvena jaja i mi smo šarali bojama i tako bi privarili i sve potucali i nitko nije znao šta ima u maramici. Taj koji je imo drveno jaje šutio bi dok ne bi sve potucuo, onda bi otvorio maramicu pa pokazo da ima tvrdo jaje, onda su primjetili da je to drveno. Sva su ga ostala

Sl. 8. Priprema uskršne košare za blagoslov, Banovci,
snimila: Irena Mikajević, 2012.

djeca gađala onim razbijenim jajima i letila oko kola. Pomorandže koje su cure dobile djeca su znala uzeti i kraj kola jest. U maramici bile pomorandže zataknete za pas kod cura, a djeca to ukrala.“

Međutim, jaja su i izvan uskršnoga razdoblja imala značajnu ulogu u seljačkoj svakodnevnicu, ponajprije kao glavna prehrambena namirnica, ali i kao dar. Tako bi se jajima, primjerice, darivala osoba koja prvi put dolazi u nečiju kuću. Osim toga, kazivačica Kata navodi još jedan značajan običaj i vjerovanje o spomenutoj namirnici:

„Za jaje ima još jedan razlog koji se obiçava od starina. Kad se malo dijete rodi ide rodbina. Koji prvi ide prigledat dijete ponese dva prisna jajeta i daje mjesto novaca djetetu. I mama ta jaja spremi il u šalice il u ÷aše da se onda vide. Ono more stajat četiri, pet godina. Ona se ÷uvaju. U slućaju bolesti jedno se razbije i namaže to mjesto gdje boli i kad imaju grćeve il upalu pluća.“

Na Veliku subotu, drugi dan vazmenoga trodnevlja, od ranih jutarnjih sati tekle su pripreme oko hrane koja će se nositi na blagoslov, što potvrđuje i prića kazivačice Mande (sl. 8):

„Digneš se rano, u šest sati i metiš kuvat da bi bilo ladno do svetenja. To se kuvalo u subotu ujtra i išlo se na svetenje u četiri sata poslijepodne.

Sl. 9. Uskrсна košara i pogača, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

U košari je bila: šunka, kulin, malo slanine, jaja, luk mladi, malo sira, kruh i prekrije se svečanom salvetom. Odreže se komad i stavi u koricu. Svašta po malo odrežeš. Po novom se meće tvrdi sir, mi to ne stavljamo. Mi imamo u selu crkvu i tu idemo na blagoslov. Košare na svetenje nose mladi, žene i cure, isključivo žene.“

Istoga se dana pripremala i uskrсна pogača, koja bi se, dok je još bila vruća, premazala jajima, što joj je davalo osobitu boju i izgled (sl. 9). Način pripreme uskršne pogače, ali i uskršnoga peciva u obliku goluba kazivačica Kata opisuje ovako:

„Uskrсна pogača je bio obični kruh sa kvasom, samo kad bi se malo prepeko premazo bi se sa jajima zamutitima da bude kao žuta pogača i bude sjajna, i bude rupa na po pole bez ukrasa. Pravili bi se golubovi. To bi bilo od tijesta ko šaka. To bi se razrezalo na dva dijela od pole, i da budu u trokut, i pretisni se da budu oči da se zna da je golub, i to su djeca jela bez išta. I oni bi se namazali jajima. Oni su se davali djeci. Ako imaš troje, četvero djece, svakom po jedno. Neko je meto i u korpu za svetenje koj tjeo i šarenke koj tjeo, a obično idu bijela očišćena jaja na svetenje.“

Sl. 10a. Kazivačica Kata priprema košaru za blagoslov, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Nekada se na Veliku subotu, prilikom pripreme jaja za blagoslov, a radi čistoće i ljepote lica, obavljao običaj umivanja u vodi, koji se prema riječima kazivačice Mande izvodio na ovaj način:

„Na Veliku subotu kad se kuvaju jaja, umiva se. Jaja koja idu na svetenje kuvaju se i onda ona u vodi budu i gule se u vodi. I ta voda bi se ulila u lavor i onda bi se mi umivali i govorili: Bjež’te šuge od mene i bjež’te gube od mene, ali ne smiješ pridanit, treba reć sve to odjednom, da lice bude čisto.“

Nakon svih priprema počelo je pomno slaganje hrane u košaru, koje je prema riječima kazivačice Kate išlo ovim redosljedom (sl. 10 a, b): „Sprema se korpa: u nju ide pola pogače, komad lijepe slanine kuhane, komad mesa, tako se slaže, ukrasi, komad kulina, kobasice svako po komad svega, jaja svakom po dva, luka, soli, pokrije se salvetom, a gore se meti šlingana salveta. Malo se i takmiče kako ko ima i to se nosi na svetenje.“

Sl. 10b. Kazivačica Manda nosi košaru na svetenje, Banovci, snimila: Irena Mikajević, 2012.

Zanimljivo je pritom istaknuti da se natjecanje među mještanima nije odnosilo na količinu hrane u košarama jer su sve bile iznimno bogate, već se posebna važnost pridavala ručnim radovima, odnosno salvetama. Uskršne su košare bile prekrivene najljepšim salvetama: svilenim, heklanim, šlinganim i sa zlatovezom. Općenito, ručni je rad bio jako cijenjen i zastupljen među ženskom populacijom kako mlađom tako i starijom, a ta se tradicija očuvala i do danas. Blagoslov uskršnih košara koji se obavljao u mjesnoj crkvi kazivačica Kata opisuje ovako:

„U mom selu bude u dva reda jedno dvadesetpet do trideset metara korpi. Svaka kuća nosi korpu. Onda gospodin blagoslivlja sa svetom vodom jedan krug, drugi ide natrag sa tamjanom. U to vrijeme moli se pet Očenaša za pet Isusovi rana.“

Pri povratku iz crkve žene bi se noseći blagoslovljene košare utrkivale smatrajući da ishod utrke predviđa slične rezultate u životu, a kao tumačenje

tih utrka navodi se najčešće marljivost i uspjeh u poslovima, što spominje i kazivačica Kata:

„Kad blagoslov bude gotov, žene pokriju korpe i brže žure iz crkve kući jer kaže se da će bit vridne čitavu godinu, koja će bit brža u poslu. Ne priča niko s nikim jer je običaj stari da će vrane počupat kukuruz. To je na Veliku subotu u mom selu.“

Navedeno potvrđuje i kazivačica Manda, prisjećajući se kako je kao udana žena nosila košaru na blagoslov:

„Kad sam ja bila mlada, pred blagoslov mi je svekrva rekla: Da si brzo došla kući i da si šutila da nam vrane ne jedu kukuruz. A stavili bi mi veliku košaru punu svega na glavu i pitala me: Jel imam čime pokrit, jel imam peškir svileni? Crkva nam je bila blizu pa smo išli pješice. Kad se ide kući, žuri se, ko prvi, taj će poradit prvi polje i mora se šuta ić kući, ne pričat da vrane ne jedu kukuruz. Natjecalo se koja će prva doć kući, žuri se, jedna pred drugu. Koja bude zadnja, malo se čudilo, pa su rekli: Eno je zadnja je, kaka je spora, eno je ostala zadnja.“

Vazmeno bdjenje započinje u kasnim večernjim satima paljenjem uskrsnoga svjetla, odnosno vatre te njezina blagoslova ispred crkve, nakon čega kreće procesija unutar cinktora. Prema riječima kazivačice Mande priprema i blagoslov uskrsnoga svjetla obavljala se na ovaj način:

„Na Veliku subotu se ide navečer na uskrsnuće i vatra se blagoslivlja. Još se malo ide u mrku ko na Veliki petak i bude misa. Ispred crkve u cinktoriju se zapali vatra, nalože ju tutori. Kad žene izlaze poslije svetenja, vatra je već zapaljena. Onda svećenik od te vatre zapali uskrsnu svijeću i mi svi imamo svijeće i palimo svijeće od tu vatru. I to svjetlo u svijećama nosimo kući.“

Uskrsno bi se svjetlo potom unosilo u crkvu, nakon čega bi slijedile molitve u iščekivanju uskrsnuća. Kršćanski himan *Slava Bogu na visini*, kojim je ujedno završavalo uskrsno bdjenje, označavao je prekid trodnevne šutnje zvona. Buci zvona pridružuju se zvuci topa i odjeci uskrsnih pjesama. Kazivačica Manda na temelju sjećanja iz mladosti opisuje uskrsno veselje ovim riječima:

„Kad zapjeva gospodin Slava Bogu na visini, onda se odvežu zvona i zazvone svuda i pjeva se veselo Gospodin danas uskrsnu, aleluja i drugu pjesmu Uskrsnu Isus doista, u ranu zoru uskrsnu, aleluja. Pucalo se iz topa prid crkvom na uskrsnuće u subotu i na prvi dan Uskrsa prije mise. Kad se odveže zvono, onda se iz topa puca. Iz topa je pucao tutor, pomagač svećenikov. Poslije uskrsnuća počima veselje. Išli bi sa uskrsnuća i putem bi pjevali. Bilo je kasno deset, jedanaest sati naveče ide se kući, a danas se tek ide van. Ide se danas van u gluvo doba.“

Tada bi se ujedno uklonio Isusov grob i tkanine koje su prekrivale raspela i slike u crkvi, dok bi se oltari uređivali cvijećem koje je krasilo Isusovu grobnicu. U slavu Isusova uskrsnuća poslije mise bi se održala svečana procesija unutar cinktora, koju kazivačica Manda opisuje ovako:

„Na Veliku subotu poslije mise kad je uskrsnuće, onda se iznese veliki kip Isusa sa zastavom u ruki i ide procesija oko crkve i kad se unide u crkvu, onda svećenik se popne po skalini i skine križ sa svetohraništa i meti taj kip i uskrslog Isusa na svetohranište da je Isus uskrsnuo, da ga svatko vidi. Taki sam običaj upamtila od stari i dan-danas. To se još običava u mojem selu.“

Na upit kako su se u godinama bivše socijalističke države slavili uskrsni blagdani, kazivačica Manda odgovara: „Za Uskrs mi smo išli svi svetiti korpe. Oni nisu išli il bi poslali po komšiji, al je bilo tajna, nisi smio znat čija je korpa. Poslje komunizma sve se vratilo na staro. Običaji su se vratili. I Božić i Uskrs. Sve je ostalo isto, ide se čestitat. Nose se korpe, meso se kuva, na Veliki petak se posti, u subotu se ide na svetenje.“

Za sve se posvećene predmete u obredima Velikoga tjedna poput blagoslovljenih grančica, vatre i hrane vjerovalo da imaju zaštitnu moć i da djeluju na plodnost tla. Tako bi se, primjerice, na Veliku subotu prilikom kuhanja mesa za blagoslov poviše *kotluše* stavile blagoslovljene grančice, koje bi se po završetku kuhanja ili zaboje u rasadnik ili zataknule za raspelo. Osim toga, vjerovalo se da blagoslovljene grančice štite od nepovoljnih vremenskih uvjeta odnosno „služe za obranu od groma (...), a i za obranu i osiguranje usjeva, vrtova i slično“ (Gavazzi 1988: 27). Prema riječima kazivačice Kate blagoslovljene bi se grančice u tom slučaju primijenile na ovaj način:

„Blagoslovljene grančice se stave poviš kotluše kad se meso kuva i kad se skuva, onda se stavi na meso, a kad se meso odnese na svetenje, onda se grančice spreme. One su svezane i onda se spreme u slučaju nevremena, leda onda bi bake napolje iznile i blagoslovljeno žito na Markovo i klekne se pod ledom i izmoli Očenaš i kaže: Bože, zaštitu našu ljetinu i od kuge, glada i rata, oslobodi nas Gospodine. To je bio stari običaj i tako bi led prestao. Sad to više mladi niko ne običajuju, nije im važno. Svi rade u tvornicama, nit se mole nit održavaju običaj. Još imaju grančice hrastove koje se meću na Tijelovo na cesti u dva dijela i tuda se nosi Sveto otajstvo i svećenik blagosliva to sve putem od crkve prema dvima kapelicama kroz župno selo i te grančice isto vrede jer su blagoslovljene. Svaka žena koja zna običaj u povratku kući otkini hrastovu grančicu i nosi kući. Kad je velik oblak, zvoni malo zvono u crkvi i onda se rastjera oblak da ne bude tuča. To se radi još i danas.“

Zbog blagoslova se na ostatke blagoslovljene hrane, primjerice, lupine od jaja ili kosti od šunke strogo pazilo, na što upozorava i kazivačica

Manda: „Nije se rasipalo, to je bilo blagoslovljeno, čuvala se svaka mrvica da ne pade dole sa trpeze da se ne gazi. Mrvice su se i ljuske jajeta bacale u vatru.“ Nadalje, vjerovalo se da blagoslovljena hrana, točnije kosti od šunke, poboljšavaju plodnost tla. Danas je taj običaj u potpunosti napušten i zaboravljen, a prema riječima kazivačice Mande obavljao se ovako: „Kad bi išli u polje sijat kukuruz, u prvu bi brazdu zaorali kost od posvećene šunke radi boljeg uroda. Sad se ne nosi cijela šunka već samo dio odrežeš pa nema kostiju i ne nosi se u polje.“

4. Radost Uskrsa

Svako razdoblje i blagdan u liturgijskoj godini ima svoje značenje i određena pravila, što je vrijedilo i za propisane liturgijske boje. U skladu s pobjedničkim uskrsnim duhom crkva bi se uređivala svečano - bijelom bojom, simbolom radosti i čistoće. Na dan Uskrsa nastojalo se obući što svečanije i ljepše, a po mogućnosti odjenuti i novu odjeću uz koju se vežu pojmovi *ponova*, *ponoviti se*. Nasuprot tamnoj i skrušenoj korizmenoj odjeći uskrсна je odjeća bila izrazito bogata i svečana. Međutim, „zbog siromaštva ljudi najčešće nisu mogli svake godine o Uskrsu odjenuti novu odjeću“ (Čapo Žmegač 1997: 51), što zorno predočava i priča kazivačice Mande:

„Ponoviti se za Uskrs znači veliku radost, dobiti nove stvari. Za Uskrs se kupi aljina, ko je imo otkle kupit. Rijetko je bila ponova, oblačilo se što si imo. Muški su nosili svečano, gaće i rubinu šlinganu. Cure su se coknale, imale kiku ukrašenu smiljem i ružinim cvitovima, po tri ruže sa svake strane i bile obučene svečano, u vuničarkama na skute i vezenke. Kad je baka bila cura, znalo se točno što se kad oblači. Kako je bilo vrime i doba, kakih je cura bila godina, tako se opremala. S godinama sve bolje i bolje. Danas im je svejedno kako se obuku. Ne znaš jel žensko il muško, većinom lače.“

Uskrs se većinom slavio u krugu obitelji okupljene oko blagdanskoga stola, dok je Uskrсни ponedjeljak bio određen za posjet rodbini i prijateljima. Uskrсна je svečanost započinjala doručkom na kojemu je bila ponuđena hrana blagoslovljena prethodni dan, ističe kazivačica Kata:

„Ujtro se ustane, umije se u vodi. Dosad se na bunaru u zdenoj vodi umivala obitelj. Postavi se stol i nareže se kruh svakom po komadić, tako i mesa, sve se poslaže na tanjur. Izmole se Očenaši, popije se čašica rakije ko oće. Objeduje se, a što ostala koža od kobasice, kulina i tko ne voli slanine možda, ne smije se bacat mačkama ni psima, već se zapali u vatri u peći, to što je blagoslovljeno, a ostatak mesa što je neblagoslovljeno, to se može jest ako dojde rodbina dok ima.“

Na Uskrсни se ponedjeljak, osim blagoslovljene hrane, objedovao i ne-
tom pripremljeni raskošni slavonski ručak. Govoreći o današnjim običaji-
ma, kazivačica Kata usporedno tumači kako se nekada provodio taj dan:

„Na drugi dan Uskrsa, Uskrсни ponedjeljak isto se objeđuje to posvetito
za doručak. Pravi se ručak, kuva se juha sa domaćom kokoši i sos, pravi se
sarma, i jede se mesa tko hoće i more, kolači se peku svakaki i to bude na
završetku ručka. Dosad nije bila ni kava, već je svaka kuća imala vinograd,
pa bi se pilo vino, nije bilo pivo, ni sokova, samo rakija i vino. Kad sam
bila cura, popila bi čašu vina, nije trebala šminka. U ono doba nisu se cure
šminkale, nego su obraze čipkale i od vina, jer su bake rekle da se poštene
cure čipkaju, a one nepoštene se šminkaju. Taki je bio stari običaj. Danas
je sve drugačije, ima puno i što valja i što ne valja. Onda je dolazio Mladi
Uskrs iduće nedjelje, kome je ostalo mesa, taj je imao, tko nije, još bi skuvo
jer nije bilo uvijek jesti mesa.“

Uskrсни blagdani nakon četrdesetodnevne korizmene zabrane donose
novo, veselo razdoblje u kojem su dopušteni svi oblici zabave. Tako bi se
na oba dana nakon svečane mise i ručka društvena zajednica okupljala na
sokaku te pjesmom i plesom započinjala druženje. Takav način uskrsnoga
slavlja danas je dio prošlosti, naglašava kazivačica Kata dodajući:

„Na prvi i drugi dan Uskrsa kad se ruča, na sokaku bude svirka i svirači.
Ja i moje društvo smo se spremali svečano u moje doba. Kako smo išle u cr-
kvu obučene, tako bi išle u kolo na sokak, počešljane nacoknane, u svilenoj
rubini bitli i ako bi bilo ladnije u bluzama. Tad sam imala devetnajst godina
i odma sam se iste godine u jesen udala. Kao djevojka već sam šila šokačke
bluze. Još i danas nakon pedeset godina braka šijem svašta što treba.“

Govoreći na temelju sjećanja iz svoga djetinjstva i kazivačica Manda
spominje napuštanje običaja i dugogodišnje tradicije:

„Dosad se na Uskrs nije išlo nikome. To je prije bio obiteljski dan,
danas sve naopako. Prije se išlo na Uskrсни ponediljak i nosili se šarenci
za Uskrs. Poslje mise ko dolazi iz crkve kaže svojoj obitelji Sretan Uskrs,
ali drugima nismo išli i danas tako, ne kod svake kuće, al se zna gdje. I na
Uskrs i na Uskrсни ponedjeljak se na sokaku igralo kolo, a mi djeca se okolo
kola igrali s jajima, danas se već na Uskrсни ponedjeljak radi.“

5. Zaključak

Terenskim istraživanjem obiteljske tradicije ponajprije su opisani i ko-
mentirani korizmeno-uskrсни običaji u slavonskom selu Banovcima. Razdo-
blje na koje se odnosi opis pripada drugoj polovici 20. stoljeća. U mnogim

je detaljima, potvrdama te sjećanjima kazivačica vidljiva uklopljenost u hrvatsku tradicijsku kulturu, što oprimjeruju etnološki izvori koji se navode u izvorima i popisu literature.

Navodeći kronološki korizmeno-uskršne običaje u Banovcima može se zaključiti da se s vremenom promijenilo njihovo značenje. Međutim, važno je istaknuti da se većina običaja na području Banovaca očuvala, a tek je nekoliko onih koji su odavno napušteni zbog praktičnih razloga poput čišćenja posuđa u *lugu* ili nošenja kostiju od posvećene šunke u polje.

Unutar korizmenoga, ali i uskršnoga razdoblja, nailazimo na niz običaja koji su se zahvaljujući starijim naraštajima zadržali još i danas. Tako se, primjerice, za blagoslov uoči Cvjetnice i danas pripremaju domaće biljke, odnosno grančice drijenka, cica-mace i češljugovine. Osim toga, u radu se na primjeru mnogih običaja iščitava njihovo apotropejsko značenje do kojega danas drži isključivo stariji naraštaj, što je potkrijepljeno brojnim kazivanjima. Istraživanje obiteljske tradicije pokazalo je veliko bogatstvo i raznolikost slavonskih običaja te njihovo čuvanje i održavanje zahvaljujući bakama, svojevrsnim čuvaricama starih običaja.

Popis kazivačica:

Kata Ćosić, dj. Orozović, r. 1941. godine u Banovcima.

Manda Mikajević, dj. Pavičić, r. 1939. godine u Banovcima.

Literatura

- Anić, Vladimir, Ivo Goldstein. 2000. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
- Čapo Žmegač, Jasna. 1997. *Hrvatski uskršni običaji*. Zagreb: Golden marketing.
- Gavazzi, Milovan. 1988. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*. Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske.
- Uroić, Marija, Antun Hurm. 1993. *Njemačko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

Easter and Lenten Customs in Banovci⁶

This research paper is based on the data collected through field research of my own family traditions during the year 2012, and drawn from the personal accounts of my grandmothers, Manda Mikajević and Kata Čosić. The aim of this paper is to point out the importance of family traditions, which remain a lasting memory of lifelong customs for future generations. In the description and the analysis there is an obvious intermingling of customs and the everyday life of the storytellers, who talked solely about their memories, starting from their childhood until nowadays. Hence, we can distinguish two temporal levels in this paper: a past-day level, full of emotion and warmth, and a present-day one, which is deeply immersed in modern everyday life. Therefore, we can notice a slight melancholy for the old days in certain texts, through the description and comparison of previous traditions and those practiced today.

Along with the research and description of Easter and Lenten customs in the Banovci area, the paper also shows their interpretation and the change of meaning over time. Observing the examples of family traditions in an ethnological manner, we can see annual customs in a wider geographical area of Posavina through many details, accounts and memories. The time period of these descriptions is the 20th century. Special attention is given to the interpretation of people's piety and the interpretation of protective rituals, whose purposes are to deter evil forces from people, their homes and treasures, contribute to beauty and health, or increase crops and cure diseases.

Keywords: Banovci, Easter and Lenten customs, family traditions, people's piety, beliefs

⁶ This paper originated as part of research for the thesis entitled *Annual customs in my family: traditions before and today*, under the mentorship of Ph.D. Ljiljana Marks.